

А. Б. Бойчук,
аспірант, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБЛЕННЯ ТИПОВОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

A. Boychuk,
Ph.D. student, Lviv Polytechnic National University, Lviv

METHODIC ASPECTS OF DEVELOPING A TYPICAL INNOVATION PROGRAM FOR THE NEEDS
OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ENTERPRISES

Доведено переваги розроблення та використання типової інноваційної програми. Запропоновано механізм використання типових рішень при розробці програми інноваційного розвитку підприємства, який містить набір вихідних параметрів, що формують інструментарій розробки, вимагають належної оцінки ефективності реалізації, а також передбачають заходи щодо коригування параметрів з метою приведення їх у відповідність поточним умовам середовища функціонування. Структуровано завдання інноваційної програми відповідно до мети інноваційного розвитку підприємства по етапах створення та реалізації інноваційного потенціалу і його структурних елементах. Встановлено, що використання типової інноваційної програми призводить до необхідності модифікації інформаційного процесу на етапах пошуку, збору та первинної структуризації, зберігання, опрацювання, передавання, використання та захисту інформації для забезпечення релевантності, адресності, агрегованості, захищеності та можливості її повторно-го використання.

The advantages of developing and using a typical innovation program have been proven. The mechanism of using typical solutions in the development of the enterprise's innovative development program, which contains a set of output parameters that form the development tools, require the proper evaluation of the implementation efficiency and provide measures for adjusting the parameters in order to bring them into compliance with the current conditions of the functioning environment, has been suggested. The tasks of the innovation program are structured according to the objective of innovative development of the enterprise by the stages of creation and implementation of innovative potential and its structural elements. It has been established that the use of a typical innovation program leads to the need to modify the information process at the stages of the search, collection and primary structuring, storage, processing, transmission, use and protection of information to ensure relevance, targeting, aggregation, security and the possibility of its re-use.

Ключові слова: інноваційна програма, типова інноваційна програма, інноваційний проект, інноваційна ідея, інструментарій інноваційної програми.

Key words: innovation program, typical innovative program, innovative project, innovative idea, innovation program tools.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В сучасних умовах господарювання ефективна діяльність національних підприємств неможлива без системного та всебічного впровадження інновацій.

Інноваційна діяльність на підприємстві здійснюється через процес формування та реалізації інноваційних програм. Формування інноваційних проектів зокрема та програм інноваційного розвитку підприємства за-

1 — використання інформації; 2 — виявлення відмінних ознак та протиріч; 3 — оцінка результатів за конкретними параметрами та характеристиками; 4 — попереднє коригування та оновлення типової інноваційної програми

Рис. 1. Використання механізму типових рішень при розробці програми інноваційного розвитку підприємства

Джерело: розробка автора.

галом — достатньо складний та трудомісткий процес, від успішності якого залежить подальша ефективність інноваційного розвитку суб'єкта господарювання. Тому виникає необхідність у розробленні типової інноваційної програми на основі механізму типових рішень для потреб інноваційного розвитку підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам формування та реалізації інноваційних програм, а також оптимізації цих процесів присвятили свої праці чимало зарубіжних та українських науковців, зокрема: І.А. Прилуцька, А.В. Лабута, Д.І. Берницька, Д.С. Симоненко, С.А. Шевцова, О.В. Апарова, А.С. Ільчук, М.Г. Олієвська, Т.А. Васильєва, М.І. Діба, О.М. Юркевич, Т.В. Майорова, І.В. Власова, О.М. Колодізев, А.Я. Кузнецова, О.Г. Мельник, О.М. Петрук, С.З. Мошенський, А.М. Поддєрьогін, А.В. Корнилюк, Н.С. Танклевська, А.С. Карнаушенко, Н.І. Чухрай, О.Є. Кузьмін та інші. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць у цьому напрямі, проблеми формування та реалізації програм інноваційного розвитку потребують подальшого дослідження. Невирішеним на сьогодні залишається питання оптимізації цих процесів, зокрема розроблення типової інноваційної програми на основі механізму типових рішень для потреб інноваційного розвитку підприємства.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Мета та завдання статті: розробка та наукове обґрунтування механізму типових рішень при формуванні програми інноваційного розвитку підприємства,

який містив би набір вихідних параметрів, що формують інструментарій розробки, вимагають належної оцінки ефективності, а також передбачають заходи, щодо коригування параметрів з метою приведення їх у відповідність поточним умовам.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Програма є організаційним та інформаційно-методичним підґрунтям інноваційного розвитку підприємства. Її структура, деталізація та етапи реалізації залежать від цілей такого розвитку, наявного інноваційного потенціалу та перспектив його нарощування, а також умов, за яких функціонує підприємство. Сукупність цих характеристик формує інструментарій розробки інноваційної програми, що є центральним об'єктом для наукового аналізу та прикладного застосування.

Оскільки процесові розробки інноваційних програм щодо одних заходів притаманні певні ознаки, характерні для інноваційних програм щодо інших, є сенс вести мову про типову (показову, базову) інноваційну програму, використання якої на практиці матиме такі переваги:

- 1) можливість зіставлення результатів реалізації етапу проектування із базовими параметрами та показниками;
- 2) можливість реалізації конкретного етапу інноваційної програми в міру необхідності паралельно з іншими, без прямої ув'язки з наперед встановленою послідовністю;
- 3) можливість перманентного коригування теоретичної моделі, виходячи з емпіричних доказів зміни зна-

чень параметрів системи для приведення її у відповідність до реальних умов;

4) можливість вирішення рутинних задач за аналогією з іншими, у випадку відсутності критичних протиріч та обмежень;

5) можливість скорочення затрат часу на реалізацію кожного з етапів розробки інноваційної програми.

Типовість не виключає наявність у різних інноваційних програмах одного підприємства індивідуальних характеристик, пов'язаних з особливостями функціонування, станом матеріально-технічного та фінансового забезпечення, динамізмом економічних ризиків тощо, а також не вказує на шаблонний підхід до вирішення проблем організаційного характеру у сфері інноваційних розробок. Типовий підхід покликаний спростити процедуру розробки інноваційної програми та уникнути помилок, притаманних проектуванню окремих стадій інноваційного процесу. Крім того, використання типових рішень якнайкраще зарекомендувало себе в інших галузях: бухгалтерському обліку (при застосуванні типових форм первинних документів для підтвердження здійснених господарських операцій), господарському праві (стосовно типових форм договорів для документального юридичного встановлення прав та обов'язків сторін), шкільній педагогіці (при використанні типових задач для підсилення прикладної спрямованості навчання), криміналістиці (при формуванні систем типових версій для розслідування злочинів) тощо.

Типова інноваційна програма містить набір вихідних параметрів, які формують інструментарій розробки, вимагає належної оцінки ефективності реалізації, а також передбачає заходи щодо коригування параметрів з метою приведення їх у відповідність до поточних умов середовища функціонування (рис. 1).

Ключовою складовою представленої системи є інструментарій інноваційної програми — тобто сукупність засобів впливу на інноваційний розвиток підприємства задля досягнення стратегічної мети діяльності підприємства. Досягнення корисного ефекту відбувається в процесі комплексної взаємодії системотворчих елементів у п'ятьох площинах:

1) фактори впливу на інноваційний розвиток — сукупність чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, які необхідно враховувати при розробці інноваційної програми. Встановлення напрямку та вагомості їх впливу є пріоритетним завданням на всіх етапах розроблення та реалізації інноваційних проектів;

2) мета і завдання інноваційного розвитку, визначення яких дає змогу оцінити ступінь досягнення інноваційним проектом результату. Мета є похідною від генеральної мети діяльності підприємства, в той час як завдання можуть бути індивідуальними для кожного конкретного проекту;

3) інформаційне забезпечення інноваційного розвитку — складається з масивів змінної (динамічної) за обсягом, призначенням, іншими кількісними та якісними характеристиками) та умовно-постійної (відносно незмінної впродовж тривалого періоду часу, мультиспоживацької) інформації. Остання є пріоритетною для формування баз даних типової інноваційної програми;

4) критерії та засоби оцінювання корисності впровадження інноваційної програми — передбачає зіставлення результату реалізації програми на засадах використання програмно-цільового підходу (так зване "інноваційне програмування") із затраченими ресурсами з обов'язковим врахуванням потенційного ефекту від кожного інноваційного проекту, розробленого відповідно до цієї програми;

5) фінансування — встановлення обсягів та способів залучення необхідних ресурсів для досягнення завдань

інноваційної програми відповідно до стратегічної мети розвитку підприємства.

По суті, типова програма інноваційного розвитку використовується як потужна інформаційно-методична база для формування поточних інноваційних проектів. Зв'язки між ними організуються через сукупність чотирьох взаємодоповнюючих та зворотньо спрямованих процесів:

1) використання інформації — у типовій програмі накопичується інформація, яку використовують у процесі розробки інноваційних проектів шляхом пошуку, відбору та систематизації відповідно до потреб конкретного проекту;

2) виявлення відмінних ознак та протиріч — отримувачем користувачем інформацію, з метою приведення її у стан, придатний для подальшого використання, опрацьовують, зіставляють з новими фактами та даними, отриманими з інших джерел;

3) оцінка результатів за конкретними параметрами та характеристиками — результати реалізації інноваційних проектів зіставляють з оптимальними значеннями, обчисленими відповідно до критеріїв, встановлених програмою інноваційного розвитку;

4) попереднє коригування та оновлення типової інноваційної програми — варіативність характеристики постійності інформації, масиви якої формують інноваційну програму, передбачає необхідність актуалізації даних через їх застарілість, зміну середовища функціонування, стратегічних пріоритетів підприємства, а також накопичений досвід.

Остаточне коригування параметрів інноваційної програми може бути здійснене лише після завершальної оцінки результатів реалізації конкретних інноваційних проектів. Це забезпечить максимальну об'єктивність у процесі аналізу корисності програми інноваційного розвитку підприємства.

Розглянемо детальніше формування інструментарію типової інноваційної програми.

Аналіз середовища передбачає оцінку поточного стану й прогноз розвитку ринку в перспективі за низкою техніко-економічних показників, у т.ч.: географічне місце розташування суб'єкту господарювання; демографічні характеристики регіону; рівень інформованості населення та комунікаційні процеси; розмір ринку; рівень оновлення послуг і продукції; стан конкурентного середовища; інформація про галузь. Застосування типового рішення передбачає використання результатів аналізу можливостей і загроз ринкового середовища підприємства, які необхідно коригувати, виходячи з його реального стану.

Досліджуючи внутрішні та зовнішні фактори гальмування розвитку інноваційного підприємства, І.А. Прилуцька виділяє такі їх складові: для внутрішнього — цілі, завдання, люди, технологія, структура; для зовнішнього прямої дії — закони, нормативні акти, постачальники, споживачі, конкуренти; для зовнішнього опосередкованої дії — стан економіки, міжнародні події, традиції, віросповідання, населення, науково-технічний прогрес, партії, культура [1, с. 57].

У роботі [2, с. 312] виділено сім груп факторів зовнішнього середовища, які варто проаналізувати для підвищення ефективності оперативного управління процесом реалізації програми: політичні, економічні, суспільні, правові, науково-технічні, культурні та природні. По суті, вони є деталізацією чинників, які враховуються при використанні широковідомої методики PEST-аналізу.

Група політичних факторів формується у сфері управління суспільством засобами публічної влади. Сукупність таких інструментів та методів може позитивно впливати на розвиток галузі загалом чи окремих підприємств або ж стримувати його. До таких чинників відносять: державне регулювання діяльності

Таблиця 1. Структуризація завдань відповідно до мети інноваційного розвитку підприємства

Структурні елементи інноваційного потенціалу	Завдання за етапами створення та реалізації інноваційного потенціалу			
	Формування	Підтримка	Зростання	Реалізація
1	2	3	4	5
Фінанси	Залучення фінансових ресурсів на реалізацію інноваційної програми з різних джерел	Диверсифікація джерел фінансування задля здешевлення фінансових ресурсів	Пошук можливостей та залучення ресурсів з альтернативних джерел фінансування	Підвищення ефективності використання коштів на потреби, пов'язані з реалізацією інноваційної програми
Кадри	Наймання професійного персоналу	Забезпечення умов для підвищення кваліфікації працівників	Пошук можливостей оптимізації витрат на персонал, у т.ч. з використанням механізму аутсорсингу	Зростання продуктивності праці при реалізації інноваційних проектів
Матеріально-технічне забезпечення	Нарощування матеріально-технічної бази	Забезпечення достатнього рівня оновлення основних фондів	Реалізація альтернативних варіантів залучення основних фондів, зокрема на умовах лізингу	Підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази для виготовлення інноваційної продукції
Інформаційно-комунікаційне забезпечення	Створення організаційної структури відповідно до потреб інноваційного розвитку підприємства	Автоматизація бізнес-процесів	Впровадження новітніх технологій для підвищення якості інформаційно-комунікаційного забезпечення	Підвищення ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій для виготовлення та реалізації інноваційної продукції
Маркетинг	Спрямовання маркетингових зусиль на дослідження ринку та перспективи розробки інноваційної продукції	Оптимізація діяльності маркетингової служби підприємства	Розвиток функціоналу маркетингу, в т.ч. за рахунок розширення дистрибуторської мережі, проведення рекламних кампаній	Забезпечення зростання обсягів реалізації засобами маркетингу

Джерело: розробка автора.

підприємств та рівень контролю за їхнім функціонуванням; пріоритети державної влади щодо підтримки галузі та рівень протекціонізму (в т.ч. обмеження конкуренції); рівень корумпованості державних структур; стабільність уряду та політичної ситуації в країні; наявність міждержавних угод щодо спрощення та лібералізації торгівлі; частка держзамовлень; рівень економічної свободи держави загалом; стабільність законодавства.

Економічні фактори формуються внаслідок організації та управління господарством як на державному рівні, так і на рівні підприємницьких структур. Основними економічними факторами є загальний характер економіки, який визначається низкою макропоказників: наявна система оподаткування; динаміка ринків (фондового, інвестиційного, збуту тощо); можливості залучення банківського фінансування; рівень конкуренції; купівельна здатність споживачів; динаміка цін на базові матеріальні цінності (паливо, електроенергія, теплоенергія та ін.); доступ до професійної робочої сили та її вартість.

Суспільні фактори виникають як результат взаємодій людей в межах соціуму. На відміну від політичних факторів, основою яких є забезпечення державних інтересів, суспільні чинники формуються під впливом особистих потреб людей. До них відносяться: споживчі пріоритети потенційних покупців; демографічні зміни; мобільність та активність споживачів; рівень моральності та освіченості членів суспільства; існуючі звичаї, традиції та вірування; вплив профспілкових та інших громадських організацій на діяльність підприємств галузі.

Науково-технічні фактори забезпечуються сукупністю нових знань, а також знарядь праці для забезпечення потреб виробництва та обслуговування. До них відносять: науково-технічний рівень виробництва; наукомісткість виробництва і продукції; рівень комп'ютеризації та використання інформаційних технологій; тенденції модернізації технологій виготовлення і реалізації продукції; вартість, якість та технічний рівень обладнання, механізмів та приладів; інноваційна активність підприємства; зношення та оновлення основних фондів.

Природні фактори формуються під впливом оточення, в якому живе людина, і яке не створене її діяльністю. Основними природними чинниками є: природно-кліматичні умови; територіальна віддаленість ресурсів; стан екології та ризики виникнення глобальних катастроф.

Основною проблемою при оцінці вказаних факторів є практична неможливість виокремлення індивідуального впливу кожного з них, а також сукупного впливу в межах конкретної групи. Один і той самий фактор може формуватися під впливом інших і, в свою чергу, впливати на подібні. Скажімо, рівень побутової корупції є вагомим суспільним фактором, який стримує розвиток підприємства, одночасно будучи складовою загального рівня корумпованості в державі, що також є політичним чинником. У свою чергу, часта зміна законодавства є політичним фактором — дестимулятором, що може проявлятися у нераціональних змінах екологічного законодавства і, відповідно, оцінюватись серед природних факторів.

Ендогенні фактори, які слід враховувати при розробці інноваційної програми, можна об'єднати в п'ять основних груп: фінансові, кадрові, матеріально-технічні, інформаційно-комунікаційні та маркетингові. Їх детальна характеристика представлена у попередньому підрозділі роботи при дослідженні можливості реалізації програм інноваційного розвитку на підприємствах галузі.

Сучасна наука напрацювала низку методик, які покликані здійснити стратегічний аналіз чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на проекти інноваційного розвитку. Це і експертна оцінка, і аналіз сценаріїв, і екстраполяція трендів і низка інших.

Вважаємо раціональними міркування Д.І. Берницької, яке полягає у тому, що: "Своєчасній і об'єктивній оцінці явищ, процесів і тенденцій, що відбуваються у зовнішньому середовищі, стає на заваді відсутність не-обхідного обсягу достовірної інформації. Зважаючи на це, керівники підприємств мають обмежувати спектр зовнішніх чинників, які повинні враховуватися, віддавати перевагу тим із них, які найістотніше впливають на результати діяльності" [3, с. 41].

Таблиця 2. Модифікація інформаційного процесу при використанні типової інноваційної програми

Етап інформаційного процесу	Зміст етапу		Переваги типової інноваційної програми
	без використання типової інноваційної програми	з використанням типової інноваційної програми	
1	2	3	4
Пошук	Сукупність операцій, пов'язаних із встановленням місцезнаходження інформаційних масивів, за наперед встановленими параметрами		Типова програма містить набір характеристик або ознак, за якими відбувається пошук інформації, що формується залежно від потреб користувача
Збір та первинна структуризація	Отримання інформаційних повідомлень каналами зв'язку	Отримання інформаційних повідомлень з формуванням бази умовно-постійної інформації	Виявляються закономірності і систематичні взаємозв'язки, які в подальшому використовуватимуться для інших наборів даних
Зберігання	Забезпечення зберігання зібраних даних у межах конкретного інноваційного проекту	Впорядкування (за типом або напрямом використання) та занесення до баз даних масивів умовно-постійної інформації	Звернення користувача за необхідною інформацією не потребує нового пошуку та первинної структуризації – інформація вже наявна у відповідних сховищах
Опрацювання	Перетворення інформації з вхідної у вихідну, яка забезпечує задоволення інформаційних потреб користувача по конкретному інноваційному проекту	Аналітичне опрацювання отриманих даних спрямоване на створення інформаційних масивів, корисних для досягнення цілей всієї сукупності проєктів в межах програми інноваційного розвитку підприємства	Забезпечується можливість повторного використання одних і тих самих даних для різних цілей (з метою мінімізації часу на опрацювання та затрати ресурсів)
Передавання	Видача інформаційного повідомлення відповідно до запиту розробника інноваційного проекту з використанням індивідуального режиму звернення	Видача інформаційних повідомлень за масовими або груповими зверненнями користувачів	Створення умов для оперативного та диференційованого задоволення інформаційних потреб користувачів інноваційної програми відповідно до вибіркового методу розповсюдження інформації
Використання	Практичне застосування інформації в процесі реалізації інноваційного проекту	Практичне застосування умовно-постійної інформації для потреб одночасно декількох проєктів	Підвищення релевантності та адресності використання інформації
Захист	Забезпечення цілісності і конфіденційності інформації за наявності внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть спричинити шкоду користувачам		Агреговане зберігання інформації створює можливість для забезпечення додаткового рівня захисту з метою доступу до неї лише авторизованих користувачів

Джерело: розробка автора.

Для оцінки впливу ендогенних факторів на інноваційний розвиток підприємства пропонуємо використувати метод парних порівнянь, який полягає у послідовному зіставленні всіх факторів та виокремленні з їх загальної номенклатури тих, що мають суттєвий вплив на підприємство галузі.

Задачі, на вирішення яких націлена інноваційна програма, повинні корелюватися із задачами стратегічного розвитку підприємства, зокрема щодо: забезпечення довгострокової прибутковості; підвищення керованості підприємства; забезпечення динамічного реагування на зміну; урахування негативних змін середовища; зростання виробничого потенціалу тощо. Задачі та мета інноваційної програми обираються з розроблених для типової програми.

Метою інноваційного розвитку, на інформаційно-організаційну підтримку якого спрямована інноваційна програма, є створення, нарощування та забезпечення ефективної реалізації інноваційного потенціалу підприємства.

У відповідності з встановленою метою формуються завдання інноваційного розвитку, базова номенклатура яких представлена у таблиці 1.

Вибір пріоритетних завдань залежить від умов середовища та етапу розвитку підприємства. Етап формування є цілеспрямованим процесом створення інноваційного потенціалу, відповідно основні завдання інноваційної програми повинні спрямовуватися на залучення початкового обсягу ресурсів, необхідних для повноцінної реалізації мети інноваційного розвитку. На етапі підтримки відбувається синхронізація накопичених ресурсів із реальними потребами підприємства, а також розглядаються можливості оптимізації витрат, пов'язаних із подальшим нарощуванням інноваційного потенціалу. На наступному етапі, відповідно до мети інноваційної програми, зростан-

ня інноваційного потенціалу відбувається, в основному, завдяки використанню альтернативних або новітніх засобів, методів, інструментів; вносяться необхідні зміни та здійснюється коригування інноваційної програми. Етап реалізації вимагає вирішення завдань, спрямованих на забезпечення максимальної споживчої цінності інноваційного продукту при мінімально затрачених ресурсах.

Позиціонування конкретних завдань по етапах формування та реалізації інноваційного потенціалу не є виключним та безальтернативним, а лише вказує на пріоритетність їх вирішення менеджерами підприємства. З типової інноваційної програми обирається перелік завдань (за незмінної мети), найбільш актуальних у конкретний момент часу на певній стадії розвитку підприємства.

Для розробки інноваційної програми необхідна інформація аналітичного, статистичного, довідкового, нормативного та ін. характеру. Більшість інформаційних джерел мають ознаки умовно-постійних, тобто значна частка даних незмінна впродовж тривалого періоду часу і затрати на їх пошук можуть бути зведені до мінімуму при використанні типового проєкту.

При передачі інформації від джерела до системи управління, типова програма виконує роль проміжної ланки, на якій здійснюється накопичення, зберігання та первинне опрацювання умовно-постійних даних з метою подальшого використання діяльності (табл. 2).

Таким чином, використання механізму типового інноваційного програмування забезпечить вирішення таких основних завдань в площині інформаційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства:

— мінімізація затрат часу та ресурсів на пошук та опрацювання інформації, що забезпечується багатораз-

зовістю використання зібраних умовно-постійних даних, а також використання окремих шаблонних параметрів для пошуку нових;

— підвищення релевантності інформації завдяки використанню набутого досвіду задоволення інформаційних потреб користувачів при реалізації інноваційних проектів у минулих періодах;

— розширення інформаційної бази через збір інформації в суміжних областях, оперативне поновлення (уточнення та, за необхідності, коригування) існуючих даних, виходячи з перспективних напрямів інноваційного розвитку та зміни стратегічних орієнтирів підприємства;

— підвищення ефективності організаційно-функціональних взаємозв'язків на підприємстві завдяки поєднанню необхідності виконання інноваційно-активним персоналом рутинних дій, пов'язаних із пошуком, накопиченням та первинною обробкою умовно-постійної інформації щодо інноваційної діяльності;

— підвищений рівень організаційного та технічного захисту даних для забезпечення їх цілісності, конфіденційності та доступності.

Реалізації цих завдань завдяки використанню типової інноваційної програми закладає підґрунтя максимізації її корисності загалом, про що йтиметься в подальших дослідженнях.

Повноцінне використання інструментарію типової програми інноваційного розвитку неможливе без залучення необхідних джерел її фінансування. В типовій програмі слід передбачити всі можливі джерела фінансування, доступні для підприємства, а також поетапну реалізацію механізму їх залучення з врахуванням успішності вже здійснених заходів із залучення ресурсів. Таке фінансування може здійснюватися за рахунок власних ресурсів, коштів державного або місцевих бюджетів, українських та іноземних інвесторів, банківського кредитування, грантів тощо. Пошук та відбір джерел фінансування залежить як від потреб конкретного інноваційного проекту, так і від умов самого залучення.

Д.С. Симоненко до переваг залучення власних коштів як джерела фінансування інноваційної діяльності підприємства відносить відсутність потреби у залученні довгострокових кредитів, забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства та його платоспроможності в довгостроковому періоді, зниження ризику банкрутства, більш високу здатність генерації прибутку; позикових коштів — можливість розвитку виробництва і збільшення прибутковості власного капіталу, здатність швидко оновлювати основні виробничі фонди без значних одноразових грошових витрат, гнучкий графік виплат відповідно до виробничих циклів і потоків готівки; залучення — акумулювання крупних фінансових ресурсів шляхом розміщення акцій, залучення фінансових ресурсів дає змогу підприємству відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів, за допомогою емісії цінних паперів проводиться заміна інвестиційного кредиту ринковими борговими зобов'язаннями [4, с. 103].

На думку С.А. Шевцової, власні джерела у порівнянні з залученими та позиковими характеризуються простотою і швидкістю вкладення, високою віддачею за критерієм норми прибутковості капіталу, оскільки не вимагають сплати позикового відсотка у будь-яких його формах. Використання власних ресурсів істотно знижує ризик неплатоспроможності і банкрутства підприємства і при цьому управління цілком зберігається в руках його власників. Разом з тим, власні джерела обмежені, не дозволяють значно розширити інвестиційну діяльність за сприятливої кон'юнктури ринку [5, с. 228]. Для подолання цього недоліку ефективним є поєднання власних джерел фінансування із позиковими. До останніх О.В. Апорова відносить: бюджетну фінансову підтримку, що

здійснюється на державному та регіональному рівнях; фінансові ресурси спеціальних позабюджетних фондів, які формуються органами місцевого самоврядування та підприємствами; кредитні ресурси комерційних банків; іноземні інвестиції; кошти від реалізації облігацій підприємства; кошти українських та іноземних інноваційних та інвестиційних фондів і банків; кошти "бізнес-ангелів" [6].

У цьому аспекті важливим є забезпечення державної фінансової підтримки інноваційної діяльності, форми такої підтримки виокремлено у роботі [7, с. 190—191]: повне або часткове безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету України, місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту та (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності; повна чи часткова компенсація за рахунок коштів держави відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантів комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; майнове страхування реалізації інноваційних проектів та пряма фінансова підтримка інноваційної діяльності за рахунок державного бюджету України.

Фінансування інноваційної діяльності підприємства має відбуватися на таких засадах: забезпечення ефективності впровадження інновацій; диверсифікація джерел фінансування; обґрунтованість і законність способів акумуляції коштів; гнучка система фінансового забезпечення; фінансування інноваційного проекту на всіх етапах життєвого циклу [8, с. 369].

Загалом проблематика теорії і практики фінансування інноваційної діяльності підприємства широко висвітлена в українській монографічній літературі такими економістами: Т.А. Васильєвою [9], Дібою М.І. та Юркевич О.М. [10], Колодізевим О.М. [11], Кузнєцовою А.Я. [12], Мельник О.Г. [13], Петруком О.М. та Мошенським С.З. [14], Поддєрьогіним А.М. та Корнилюком А.В. [15], Танклевською Н.С. та Карнаушенко А.С. [16] та ін. Вказані дослідження можуть стати теоретичним підґрунтям формування можливих варіантів фінансування та механізмів їх реалізації у типовій програмі інноваційного розвитку підприємства, оскільки містять ґрунтовний професійний аналіз організації, методології управління фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності підприємств різних галузей та форм власності.

Таким чином, дієвий інструментарій типової інноваційної програми формується завдяки збалансованому поєднанню таких його елементів як: екзогенні та ендогенні фактори, що формують платформу розробки інноваційної програми; номенклатура задач в складі програми стратегічного розвитку підприємства; база умовно-постійних даних та джерел інформації; алгоритм та механізм оцінки передбачуваної корисності; можливі варіанти фінансування та залучення ресурсів. Для оцінки впливу факторів середовища на інноваційний розвиток підприємства корисним може стати запропонований метод парних порівнянь, який полягає у послідовному зіставленні всіх чинників та виокремленні з їх загальної номенклатури тих, що мають суттєвий вплив на підприємство галузі.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ НАУКОВИХ РОЗБОК

Таким чином, підсумовуючи усе вищевикладене, значимо, що використання в інноваційній діяльності механізму типових рішень при формуванні програми інноваційного розвитку підприємства забезпечить ряд переваг: можливість зіставлення результатів реалізації етапу проектування із базовими параметрами та показ-

никами; можливість реалізації конкретного етапу інноваційної програми в міру необхідності паралельно з іншими; можливість постійного коригування теоретичної моделі, виходячи з емпіричних доказів зміни значень параметрів системи для приведення її у відповідність до реальних умов; можливість вирішення рутинних завдань за аналогією з іншими; можливість скорочення затрат часу на реалізацію кожного з етапів розробки. Досягнення корисного ефекту запропонованого механізму відбувається в процесі комплексної взаємодії системотворчих елементів у п'ятих площинах: фактори впливу на інноваційний розвиток; мета і завдання інноваційного розвитку; інформаційне забезпечення інноваційного розвитку; критерії та засоби оцінювання корисності впровадження інноваційної програми; фінансування. Перспективи подальших наукових досліджень полягають у розробці методики оцінювання корисності програми інноваційного розвитку підприємства.

Література:

1. Прилуцька І.А. Внутрішні та зовнішні фактори гальмування розвитку інноваційного підприємництва: світова практика та вітчизняні реалії / І.А. Прилуцька // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2012. — Вип. 136. — С. 57—59.
2. Лабута А.В. Аналіз факторів зовнішнього середовища проектів і програм / А.В. Лабута // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. — 2012. — Вип. 10. — С. 312—317.
3. Берницька Д.І. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища підприємства методом PEST/STEP аналізу / Д.І. Берницька // Економічний аналіз. — 2012. — Вип. 11. — Ч. 2. — С. 41—45.
4. Симоненко Д.С. Основні підходи щодо визначення сутності та джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України / Д.С. Симоненко // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2012. — Вип. 4. — С. 98—104.
5. Шевцова С.А. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємства / С.А. Шевцова // Економічний простір. — 2014. — № 86. — С. 224—231.
6. Апарова О.В. Позичкові джерела фінансування інновацій / О.В. Апарова // Економіка. Менеджмент. Бізнес. — 2015. — № 4. — С. 56—63.
7. Ільчук А.С. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств / А.С. Ільчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. — 2009. — Вип. 4. — С. 187—198.
8. Олієвська М.Г. Основні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств регіону / М.Г. Олієвська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2011. — № 1. — С. 368—376.
9. Васильєва Т.А. Банківське фінансування інноваційної діяльності: монографія / Т.А. Васильєва. — Суми: Ділові перспективи, 2006. — 60 с.
10. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / [М.І. Діба, О.М. Юркевич, Т.В. Майорова, І.В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М.І. Діби і к.е.н., доц. О.М. Юркевич. — К.: КНЕУ, 2013. — 425 с.
11. Колодізев О.М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія / О.М. Колодізев. — Х.: ВД ІНЖЕК, 2009. — 278 с.
12. Кузнецова А.Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності: монографія / А.Я. Кузнецова. — Львів: Львів. банків. ін-т НБУ, 2005. — 320 с.
13. Мельник О.Г. Інноваційний розвиток: механізм фінансування: монографія / О.Г. Мельник. — К.: Нац. акад. упр., 2015. — 287 с.
14. Петрук О.М. Теорія та практика венчурного фінансування: монографія / О.М. Петрук, С.З. Мошенський. — Житомир: Рута, 2008. — 248 с.
15. Поддєрьогін А.М. Фінансування інноваційного розвитку харчової промисловості України: монографія / А.М. Поддєрьогін, А.В. Корнилюк. — К.: КНЕУ, 2014. — 196 с.
16. Танклевська Н.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: монографія / Н.С. Танклевська, А.С. Карнаушенко. — Херсон: Айлант, 2015. — 183 с.

References:

1. Pryluts'ka, I.A. (2012), "Internal and external factors of inhibition of the development of innovative entrepreneurship: world practice and domestic realities", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, no 136, pp. 57—59.
2. Labuta, A.V. (2012), "Analysis of environmental factors of projects and programs", *Upravlinnia proektamy, systemnyj analiz i lohistyka. Tekhnichna seriia*, no 10, pp. 312—317.
3. Bernyts'ka, D.I. (2012), "Strategic analysis of enterprise environment by PEST/STEP analysis", *Upravlinnia proektamy, systemnyj analiz i lohistyka. Ekonomichnyj analiz*, no 11, part 2, pp. 41—45.
4. Symonenko, D.S. (2012), "The main approaches to the definition of the essence and sources of financing innovative activity of Ukrainian enterprises", *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, no 4, pp. 98—104.
5. Shevtsova, S.A. (2014), "The main sources of financing of the innovative activity of enterprises", *Ekonomichnyj prostir*, no 86, pp. 224—231.
6. Aparova, O.V. (2015), "Loan sources of innovation financing", *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, no 4, pp. 56—63.
7. Il'chuk, A.S. (2009), "Sources of financing of innovative activity of industrial enterprises", *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, no 4, pp. 187—198.
8. Oliievs'ka, M.H. (2011), "The main sources of financing for innovative enterprises in the region", *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, no 1, pp. 368—376.
9. Vasyl'ieva, T.A. (2006), *Bankivs'ke finansuvannia innovatsijnoi diial'nosti* [Banking financing of innovation activity], *Dilovi perspektyvy*, Sumy, Ukraine.
10. Dyba, M.I. Yurkevych, O.M. Majorova, T.V. Vlasova, I.V. and oth. (2013), *Finansove zabezpechennia innovatsijnoho rozvytku Ukrainy* [Financial support of innovative development of Ukraine], KNEU, Kyiv, Ukraine.
11. Kolodiziev, O.M. (2009), *Metodolohichni zasady finansovoho zabezpechennia upravlinnia innovatsijnym rozvytkom ekonomiky* [Methodological principles of financial support for management of innovative development of the economy], *VD INZhEK*, Harkiv, Ukraine.
12. Kuznietsova, A.Ya. (2005), *Finansuvannia investysijno-innovatsijnoi diial'nosti* [Financing of investment and innovation activity], *L'viv. bankiv. in-t NBU*, Lviv, Ukraine.
13. Mel'nyk, O.H. (2015), *Innovatsijnyj rozvytok: mekhanizm finansuvannia* [Innovative development: financing mechanism], *Nats. akad. upr.*, Kyiv, Ukraine.
14. Petruk, O.M. (2008), *Teoriia ta praktyka venchurnoho finansuvannia* [The theory and practice of venture financing], *Ruta*, Zhytomyr, Ukraine.
15. Poddier'ohin, A.M. (2014), *Finansuvannia innovatsijnoho rozvytku kharchovoi promyslovosti Ukrainy* [Financing of Innovative Development of the Food Industry of Ukraine], KNEU, Kyiv, Ukraine.
16. Tanklevs'ka, N.S. (2015), *Rozvytok finansuvannia innovatsijnoi diial'nosti sil'skohospodars'kykh pidpryemstv* [Development of financing of innovation activity of agricultural enterprises], *Ajlannt*, Herson, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2017 р.